

WOMEN'S PRIZE FOR FICTION 2020

HAMNETAS

Maggie O'Farrell

baltos lankos

Maggie O'Farrell

Hamnetas

romanas

Iš anglų kalbos vertė Rasa Drazdauskienė

baltos lankos

Berniukas lipa laiptais žemyn.

Laiptai siauri, suktiniai. Jis žengia lėtai, slysta, šonu remdamasis į sieną, batai garsiai dunksi į pakopas.

Jau beveik nulipęs stabteli, pasižiūri viršun, iš kur atėjęs. Staiga pasiryžta ir peršoka paskutinius tris laiptelius, kaip įpratęs. Nušokdamas užkliūva, parklumpa ant akmeninių grindų.

Tvanki vėlyvos vasaros diena be jokio vėjelio, pirmo aukšto kambarį kerta išilginiai šviesos dryžiai. Saulė iš lauko nuožmiai žvelgia į jį, langai su pinučiais tarsi geltonos šviesos luitai, įstatyti į tinkuotą sieną.

Jis atsistoja, trinasi kojas. Iš pradžių pasižiūri viršun, kur veda laiptai, paskui į priešingą pusę, niekaip negalėdamas nuspręsti, kur pasukti.

Kambarys tuščias, ugniakure snaudžia ugnis – oranžinės žarijos po švelniais besiraitančiais dūmais. Sumuštos kelių girnelės pulsuoja jo širdies dūžių ritmu. Stovi uždėjęs vieną ranką ant laiptinės durų sklendės, pakėlęs nuo žemės apdaužyto odinio bato nosį, pasirengęs tuojau pat pajudėti, bėgti. Šviesūs, beveik auksiniai plaukai kuokštais styro virš kaktos.

Namie nieko nėra.

Jis atsidūsta, įkvepia šilto, dulkėto oro, pereina kambarį ir pro priekines duris išeina į lauką. Negirdi triukšmo – vežimų,

arklių, prekyautojų, vienas kitą šaukiančių žmonių, negirdi, kaip kažkas pro viršutinio aukšto langą išmeta maišą. Slenka palei namo fasadą, pasuka prie gretimų durų.

Kvapas senelių namuose visada toks pats: malkų dūmų, vaško, odos ir vilnos mišinys. Panašus, bet kartu ir nenusakomai kitoks negu dviejų kambarių bute, kurį senelis įrengė siaurame priestate prie didžiojo namo ir kuriame jis gyvena su motina ir seserimis. Kartais pats nesupranta, kaip taip gali būti. Juk abu būstus iš esmės skiria tik plona pinta siena, bet oras juose kitokios prigimties, kitokio kvapo, kitokios temperatūros.

Šiame name švilpauja skersvėjai ir oro sūkurių, stuksi ir trinksi senelio dirbtuvė, į langus beldžia ir pro juos šūkauja pirkėjai, užpakaliniame kieme pilna triukšmo ir sumaišties, nuolat pareina ir išeina dėdės.

Bet ne šiandien. Berniukas stovi koridoriuje ir klausosi, stengdamasis išgirsti gyvybės ženklus. Iš savo vietos mato, kad dirbtuvė po dešinei rankai tuščia, ant kėdžių niekas nesėdi, dyki įrankiai guli ant darbastalių, visų akivaizdoje paliktas padėklas su pamirštomis pirštinėmis tarsi rankų atspaudais. Prekybos langelis uždarytas ir tvirtai užsklęstas. Po kairei, valgomajame, irgi nieko nėra. Ant ilgo stalo sukrautos servetėlės, stovi neuždegta žvakė, pūpso krūvelė plunksnų. Daugiau nieko.

Jis pašaukia – sveikindamasis, klausdamas. Pakartoja dar kartą ir dar. Paskui pakreipia galvą, laukia atsakymo.

Ničnieko. Tik retsykais sugirgžda sijos, pamažu besiplečiančios saulėje, po durimis tarp kambarių prašlama vėjelis, sušnara lininės užuolaidos, traška ugnis: nenusakomi tuščio, besiilsinčio namo garsai.

Pirštai tvirčiau suspaudžia geležinę durų rankeną. Dienos kaitra net tokį vėlyvą metą išspaudžia prakaito lašelius jam ant kaktos, kiti nuvarva nugara. Kelių skausmas paaštrėja, sutvinkčioja, paskui vėl nuslopsta.

Berniukas prasižioja. Vieną po kito šaukia vardais visus čia, šituose namuose, gyvenančius žmones. Senelę. Tarnaitę. Dėdes. Tetą. Pameistrį. Senelį. Išmėgina visus vardus, vieną, kitą, trečią. Jam dingteli, kad reikėtų sušukti ir tėvo vardą, pakviesti jį, bet tėvas už daugelio mylių, daugelio dienų, Londone, kur berniukas niekada nėra buvęs.

Tačiau kur, norėtų jis paklausti, kur dingo motina, vyresnioji sesuo, senelė, dėdės? Kur tarnaitė? Kur senelis, juk dieną jis paprastai neišeina iš namų, dažniausiai sėdi savo dirbtuvėje ir plūsta pameistrį arba rašo pajamas į sąskaitų knygą? Kur visi? Kaip gali abeji namai būti tušti?

Jis eina koridoriumi. Prie dirbtuvės durų stabteli. Greit apsižvalgo, metęs žvilgsnį per petį, patikrina, ar nieko nematyti, tada žengia vidun.

Jam retai leidžiama įeiti į senelio pirštinių dirbtuvę. Draudžiama net stoviniuoti tarpduryje. Nestovėk ten be darbo, iškart užrinka senelis. Ar žmogus jau nebegali ramiai dirbti, kad niekas į tave nespoksotų? Gal neturi ko veikti, jeigu maliesi aplinkui ir gaudai muses?

Hamnetas guvaus proto, jam visai nesunku suprasti, ką per pamokas aiškina mokytojas. Supranta logiką ir prasmę, nesunkiai viską išmoksta atmintinai. Taip lengvai įsimena veiksmoždius, gramatiką, laikus, retoriką, skaičius ir aritmetinius veiksmus, kad retsykais sukelia kitų berniukų pavydą. Bet jo dėmesys greit išblaškomas. Per graikų kalbos pamoką gatve važiuojantis vežimas atitraukia mintis nuo rašomosios

lentelės, skatina svarstyti, kur tas vežimas rieda, ką jis veža, ir kaip kadaise dėdė pavežė šieno prikrautu vežimu jį ir jo seseris, kaip tada buvo nuostabu, tas šviežio šieno kvapas ir kute-nimas, ritmingai besisukantys ratai klapsint pavargusios ku-melės kanopoms. Per pastarąsias kelias savaites mokykloje jis daugiau negu dukart buvo išplaktas už neatidumą (senelė pa-sakė, kad jei tai nutiks dar kartą, dar bent vieną kartelį, ji pa-siūs žinią tėvui). Mokytojai neįstengia to suprasti. Hamnetas greitai viską išmoksta ir atkartoja iš atminties, bet niekaip ne-įstengia dirbti susikaupęs.

Išgirdęs paukštį danguje jis gali nutilti vidury žodžio, tar-si pats dangus būtų jį nutrenkęs, atėmęs klausą ir žadą. Akies krašteliu pastebėjęs, kad į kambarį įėjo žmogus, jis kartais me-ta tai, ką tuo metu darė – valgė, skaitė, perrašinėjo namų dar-bus, – ir sužiūra į atėjusįjį taip, tarsi šis būtų atnešęs tik jam vienam skirtą svarbią žinią. Jis linkęs išslysti iš realaus, apčiuo-piamo aplinkinio pasaulio į kažkokį kitą. Kūnu sėdi kambary-je, bet galvoje jis visai kitur, tik jam vienam žinomoje vietoje, ir jaučiasi visai kitas. Atsipeikėk, vaike, šūkteli senelė, spragte-lėdama pirštais. Sugrįžk, šnypščia vyresnioji sesuo Siuzana ir pliaukšteli jam per ausį. Susikaupk, rėkia mokytojai. Kur buvai dingęs, šnibžda Džudita, kai jis pagaliau sugrįžta į pasaulį, at-sipeikėja, kai apsidairęs pamato, kad vėl yra čia, savo namuose, prie šio stalo, su savo šeima, o mama žvelgia į jį švelniai šypso-damasi, tarsi puikiausiai žinotų, kur jis ką tik buvo.

Lygiai taip pat ir dabar, įėjęs į uždraustą pirštinių dirbtu-vės erdvę, Hamnetas visai užmiršo, ko jam čia reikėjo. Trum-pam nutrūkęs nuo pavadžio, pamiršęs, kad Džudita serga ir ją reikia slaugyti, kad jis ketino eiti ieškoti mamos, senelės ar dar ko nors, kas žinotų, ką daryti.

Ant skersinio kabo išdirbtos odos. Hamnetas apie jas gąnėtinau išmano, atpažįsta rūdžių spalvos elnio kailį, minkštą ir švelnią ožiuko odą, mažesnius voverių kailiukus, šurkštų šerno kailį styrančiais šeriais. Jam priešus arčiau, kybančios odos sušiugžda ir ima judėti, tarsi jose dar būtų likę gyvybės – tik truputėlis, tik tiek, kad išgirstų jį prieinant. Hamnetas ištiesia pirštą ir paliečia ožkos kailį. Kažkodėl jis labai švelnus, panašiai į jo kojas brūkši upės žolės, kai maudosi joje karštą dieną. Kailis vos regimai siūbuoja, kojos išskėstos į visas puses tarsi skrydžiui – jis panašus į paukštį ar pasakų pabaisą.

Hamnetas pasisuka, apžiūri dvi kėdes prie darbastalio: viena su minkšta odine sėdyne, iki glotnumo nusvidinta senelio kelnų, kita – kieta, medinė, ji skirta pameistriui Nedui. Mato įrankius, sukabintus ant sienoje įsuktų kablių virš darbastalio. Galėtų pasakyti, kurie skirti pjaustyti, kurie skėsti, kurie daigstyti ir siūti. Pastebi, kad siauresnysis pirštinių skėtiklis – tas, kuris moterims, – guli ne savo vietoje, paliktas ant darbastalio ten, kur palenkęs galvą, sukumpęs sėdi Nedas nerimastingais, mikliais pirštais. Hamnetas žino: seneliui daug nereikia, kad pradėtų rėkti ant vaikino, o gal net ir dar blogiau, todėl jis paima pirštinės skėtiklį, pajunta delne šiltą medinį svorį ir pakabina ant jam skirto kablio.

Jau susiruošia ištraukti stalčių, kuriame laikomos siūlų sruogos ir sagų dėžutės, – atsargiai, pamažu, nes žino, kad stalčius cyps, – tik staiga jo ausis pasiekia garsas, tarsi kas būtų pasijudinęs ar ką drėkstelėjęs.

Hamnetas per kelias sekundes tarsi strėlė išlekia iš dirbtuvės ir koridoriumi bėga į kiemą. Atmintin grįžta užduotis, kurią reikia atlikti. Ką jis sau galvoja, gaišdamas laiką dirbtuvėje? Susirgo sesuo: jis turi surasti ką nors, kas galėtų pagelbėti.